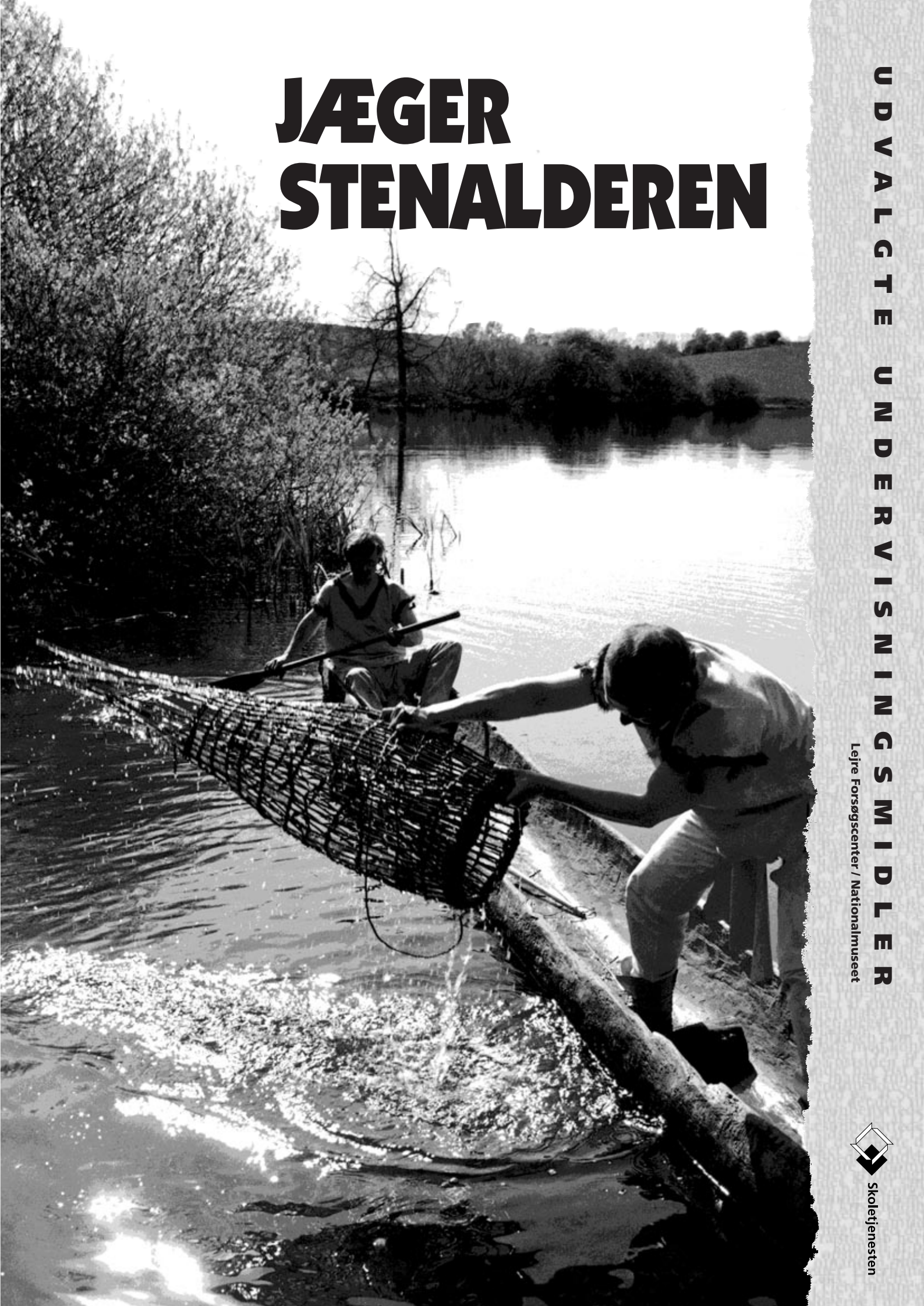

JÆGER STENALDEREN

UDVALGTE UNDERVISNINGSMIDLER
Lejre Forsøgscenter / Nationalmuseet

Denne litteraturliste er tænkt som en hjælp til læreren i forbindelse med forberedelse og efterbehandling af klassebesøg på et kulturhistorisk museum eller et historisk værksted. Kun få titler er mere end 10 år gamle, så de fleste kan findes på folke- og skolebibliotekerne. Historiebogsystemer for folkeskolen (dec.gr. 90) er ikke medtaget. Med kommentarerne til de enkelte titler er der givet et indtryk af materialets indhold, kvalitet og målgruppe.

Litteratur til læreren

Fra midten af 1970'erne beskæftiger litteraturen om jægerstenalderen sig meget med bosættelsesstruktur og naturens ressourcegrundlag. Forandringer i stenaldersamfundet, og især overgangen til landbrugsproduktion, fortolkes som udtryk for en kombination af landsænkning og befolkningstilvækst og dermed et øget pres på naturgrundlaget, hvilket på sin side nødvendiggør overgangen til den mere arbejdskrævende bondetilværelse.

I 1990'erne opfattes kulturpåvirkninger mellem nabostammer som vigtige årsager til ændringer i livsformen. Selv tilfældige modeluner tillægges betydning, mens de rent materielle kriseforklaringer træder i baggrunden.

Håndbøger og oversigter

Ingrid Falktoft Andersen:

Vejviser til Danmarks oldtid.

■ Gennemgang af over 700 arkæologiske lokaliteter. Den eneste bog af sin art. Wormianum 1994. 379 s. ill. (91.15).

Søren H. Andersen:

Stenalderen 1. Jægerstenalderen.

■ God og populært skrevet kulturhistorisk oversigt med størst vægt på ertebølletid. Sesam/Lademanns Danmarkshistorie 1981. 175 s. ill. (91.151)

Annette Dam (red.):

Danmarks oldtid på Moesgård. Udstillingskatalog fra Forhistorisk Museum på Moesgård ved Århus.

■ God, kortfattet oversigt over oldtidens kulturhistorie, heraf 15 sider om jægerstenalder, illustreret med fotos fra museets samlinger. Moesgård 1999. 79 s. ill. (91.15)

Claus Deleuran:

Illustreret Danmarks-historie for folket.

1. del: De ældste tider.

■ Fra universets dannelse, jordens og livets udvikling til Danmarks jægerstenalder, med udblik til alverdens mytologi, sprogudvikling mmm. Mange vidtløftige teorier om paralleller og sammenhænge, men yderst underholdende. Læses af voksne, men bruges af børn. Ekstra Bladet 1988, 48 s. (Te 96)

Jørgen Jensen:

Danmarks oldtid. Nationalmuseets vejledninger.

■ Kortfattet oversigt over Danmarks oldtid med hovedvægt på de arkæologiske fund. Stofmængde og disposition følger Nationalmuseets udstilling. Nationalmuseet 1993. 144 s. ill. (91.15)

Jørgen Jensen:

I begyndelsen. Fra de ældste tider til ca. år 200 f. Kr.

■ Oversigt over forhistorien periode for periode frem til o. 200 f. Kr. Jægerstenalderens udvikling karakteriseres inden for 4 hovedperioder på knap 100 sider. Uundværlig. Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, bind 1, 1988. 391 s. ill. (96)

Peter Vang Petersen:

Flint fra Danmarks oldtid.

■ Håndbog og "flora" for samlere af flintredskaber. Fortæller også om materialet, oldtidskulturer, aldersbe-

stemmelse, tilhugning og om "falske redskaber". Velskrevet og godt illustreret.

Høst & Søn 1993. 155 s. ill. (91.151)

Kim Aaris-Sørensen:

Danmarks forhistoriske dyreverden. Fra istid til vikingetid.

■ Dyrelivets udvikling i Danmark de sidste 2 millioner år, med vægt på menneskets stigende betydning gennem de sidste 15.000 år. Indholdsmættet og meget veloplagt skrevet.

Gyldendal 1988. 252 s. ill. (55.5)

Tidsskrift

Skalk. Nyt om gammelt.

■ Løbende underretning om bl.a. en del af de nyeste arkæologiske opdagelser. De to registerbind gør det nemt at pejle sig ind på et bestemt emneområde.

Skalk 1957ff. 6 numre årligt à 32 s. ill. + 2 registerbind. (90.5)

Enkelte emner

Linda Boye:

Glimt af fortid. Arkæologiske udgravninger ved Tranegilde.

■ Indeholder bl.a. præsentation af en ertebølleoplads tæt ved København.

Elkraft og Københavns Amtsmuseumsråd 1997. 16 s. ill.

Bente Jønsson:

Stenalderjægerne i Vedbæk.

■ Om Vedbækfundene og deres baggrund. Letlæst og velillustreret oversigt. Velegnet til gymnasiet/HF.

Søllerød Museum, 1994. 32 s. ill. (91.157 Vedbæk).

Lisbeth Pedersen, Anders Fischer og Bent Aaby (red.):

Storebælt i 10.000 år. Mennesket, havet og skoven.

■ Sammenfatning af omfattende arkæologiske undersøgelser i forbindelse med Storebæltsforbindelsen. Her er samlet megen ny viden og nye teorier om teknologi, bosættelsesmønstre og sociale mønstre i jægerstenalderen.

A/S Storebæltsforbindelsen 1997 (Storebælt Publikationerne). 339 s. ill. (91.157 Storebælt).

Svend Sørensen og Gunnar Iversen:

Flinten – Danmarks diamant.

■ Bogen fortæller om flintens geologiske og kemiske forudsætninger, om brugen af flint i oldtiden, om teknikken ved fremstillingen og om flintens rolle i mytologi og folketro.

Museet for Thy og Vester Hanherred 1995. 104 s. ill. (55.2)

Arkæologi

Steen Hvass og Birger Storgaard (red.):

Da klinger i muld... 25 års arkæologi i Danmark.

■ Seneste samlede oversigt over den arkæologiske forskning i teori og praksis.

Aarhus Universitetsforlag 1993. 312 s. ill. (90.72)

Morten Meldgaard og Marianne Rasmussen (red.):

Arkæologiske eksperimenter i Lejre.

■ 13 artikler fra Naturens Verden, heraf 2 om jægerstenalderekspirimentet med flinthugning samt brug af hjortetakøksker. God baggrundsorientering før et besøg i Lejre Forsøgscenar.

Rhodos 1996. 121 s. ill. (90.72)

Historiedidaktik

Jens Kjær Larsen:

Oplevelse, formidling og erkendelse. Om museer og historiske værksteder i undervisningen.

■ Museer og historiske værksteders muligheder i forhold til undervisningsmålene og elevernes oplevelses- og erkendelsesbehov. Mange konkrete og praktiske eksempler og ideer.

Åløkke 1991. 120 s. ill. (37.135)

Faglitteratur til eleverne

Håndbøger og oversigter

Klaus Ebbesen:

Danmarks Oldtid. Leksikon.

■ Knap 300 opslag på lokaliteter, personer, genstande og begreber. Korte og præcise forklaringer veksler med længere artikler. *Emnearbejde fra 4. kl.*

Munksgaard 1993. 104 s. ill. (91.15)

Klaus Ebbesen:

Den ældste Danmarkshistorie. Tiden til år 725.

■ Oversigt over forhistorien med hovedvægt på livsbetingelser og samfundstyper. Indledende kapitel om arkæologisk arbejde og metode. 9 siders præcist overblik over jægerstenalderen. *Gymnasie-IHF-niveau.*

Gyldendal 1991. 64 s. ill. (91.15)

Nils Hartmann og Lilian Brøgger:

Børnenes Danmarkshistorie 1. De første danskere.

Fra istid til vikingetid.

■ Oldtidens historie velfortalt og fremragende illustreret. *Oplæsning fra førskolealder. Selvlæsning fra 4. kl.*

Gyldendal 1995. 62 s. ill. (96.1)

Jægerstenalderen generelt

Margit Broust Jensen og Estrid Thomasson:

Alle Tidens Stenalder

■ Tværfagligt dansk materiale. Forslag til værkstedsarbejde, projektarbejde og storyline i undervisningen. *Emnearbejde og selvlæsning fra 3. kl.*

Alinea 1998. 93 s. ill. (.). Lærervejledning 18 s, samt 62 kopiark.

Klaus Ebbesen:

De første danskere? – de første mennesker?

■ Om jægerstenalderens hovedfaser i Danmark. Velskrevet med gode forklaringer. *Emnearbejde fra 3. kl., selvlæsning fra 4. kl.*

Munksgaard 1990. 77 s. ill. (91.151)

Lena Eilstrup:

Børnene i stenalderen.

■ Om arkæologi, leveforhold, erhverv og børns vilkår i jæger- og bondestenalderen med tyk streg under hvor hårdt det var. *Fra 3. kl. Eignet til svage læsere.*

Alrune 1993. 48 s. ill. (91.151)

Karsten Kjer Michaelsen:

Stenalder - Jægeren bliver bonde.

■ Nyeste lærebog til folkeskolen om jæger- og bondestenalder som er helt ajour med den arkæologiske forskning. Indledende afsnit om stenalderbegrebet, om kronologi, arkæologi og flint. Jæger- og bondestenalder behandles med vægt på hvad særligt karakteristiske kilder kan fortælle. Gode og righoldige illustrationer giver masser af stof til samtale.

Emnearbejde fra 3. kl. Selvlæsning fra 6. kl.

Alrune 1998. 70 s. ill. (91.151)

Sven Skovmand og Sven Aage Petersen:

På sporet af den første dansker. Om fund, forskning og forhistorie. Danskernes historie, 1.

■ Informationsmættet supplement til video med samme titel. Arkæologiens naturvidenskabelige hjælpediscipliner behandles grundigt. Tiltalende layout og disponering af indholdet. *Selvlæsning fra 6. kl.*

Munksgaard/DR Video 1994. 33 s. ill. (91.151)

Sven Skovmand:

De døde fortæller historie. Om grave dysser og moser. Danskernes historie, 2.

■ Informationsmættet supplement til video med samme titel. Ertebøllealderen og overgangen til landbrug behandles fyldigt. Tiltalende moderne tidsskrift-layout. *Selvlæsning fra 6. kl.*

Munksgaard/DR Video 1994. 33 s. ill. (91.15)

Stenalder – et jægerfolk for 7000 år siden, bd. 1-10.

■ 8 små fagbøger skrevet ud fra resultaterne af Vedbækfundene. Trods alderen stadig det fagligt bedste og lettest tilgængelige materiale til mellemtrinnet.

Emnearbejde fra 3. kl., selvlæsning fra 4. kl.

Munksgaard 1980. (91.151)

1. Svend Aage Knudsen:

Vi graver på en boplads. 45 s. ill. Om arkæologisk arbejde.

2. Erik Brinch Petersen:

De døde og deres grave. 31 s. ill. Om gravene og de begravede.

3. Erik Brinch Petersen:

Blev de myrdet alle tre? 31 s. ill. En grav fortæller historie.

4. Verner Alexandersen:

Knogler, tænder – og mennesker. 31 s. ill. Skeletternes vidnesbyrd.

5. Charlie Christensen:

Fjorden og de store skove. 31 s. ill. Om naturudvikling og datering.

6. Kim Aaris-Sørensen:

Vilde dyr fra fjord og skov. 29 s. ill. Om ressourcegrundlag.

7. Peter Vang Petersen:

Stenøkse, bue og pil. 39 s. ill. Om redskaber.

8. Svend Aage Knudsen:

Livet på bopladsen. 39 s. ill. Om dagliglivet.

9. Poul Vestergaard:

Transparenter.

10. Poul Vestergaard:

Jægerstenalderen. 1981. 137 s. ill. Lærervejledning.

Flint

Klaus Ebbesen:

Flint - oldtidens vigtigste råstof.

■ Om flinten og dens brug igennem hele stenalderen. 4 sider om arbejde med flint i historisk værksted.

Velskrevet, grundig og instruktiv. *Emnearbejde fra 4. kl. Selvlæsning fra 6. kl.*

P. Haase & søn, 1990. 36 s. ill. (91.151)

Arkæologi

Kit Fabricius, Merete Staack og Michael Thorsen:

Arkæologi. Hvad – hvor – hvordan.

■ Svar på de hyppigst stillede spørgsmål fra børn på Nationalmuseet: Om danefæ, datering af oldsager og arkæologiens metoder. *Emnearbejde fra 6. kl. selvlæsning fra 7. kl.*

Skoletjenesten Nationalmuseet 1993. 32 s. ill. (90.72)

Historisk værksted

Flemming Alrune:

Bue og pil for 6000 år siden. Byg din egen kopi.

■ Vejledning i bygning af rekonstruktion af elmebue fra Tybrind Vig. *Kan gøres fra 14-års-alderen.*

Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter, 1991. 70 s. ill. (62.624)

Arne Kold:

Årets gang. Serien "Aktiv historie".

■ Historiske værkstedsaktiviteter på tværs af tid opdelt efter årstider. Bl.a. flinthugning, fremstilling af brummer og keramik samt grubestegning. *Til emnearbejde og selvstændigt arbejde fra 3. kl.*

Munksgaard 1987. 72 s. ill. (39.43)

Anne Mette Gielsager Pedersen:

Smag på oldtiden.

■ Kort gennemgang af redskaber og råvarer i de forskellige perioder samt forslag til opskrifter kendt fra de historiske værksteder. *Emnearbejde fra 3. kl., selvlæsning fra 4. kl.*

Flachs 1995. 45 s. ill. (91.15)

Skønlitteratur til eleverne

Mange af de gode gamle stenalderfortællinger af Ole Christiansen, Robert Fisker, Palle Lauring m.fl. kan stadig lånes på mange skole- og børnebiblioteker. De kan slås op i:

Hans Peter Rasmussen:

Historiske børnebøger.

Dansk Bibliotekscenter 1994, 6. udg. 99s. (01.688)

Billedbøger

Roy Gerrard:

Hulemanden Sten.

■ Billedbog med rimede vers om tekniske og kunstneriske fremskridt i en fjern midteuropæisk jægerstenalder. Smuk og charmerende bog. *Oplæsning på førskoleniveau.*

Sesam 1990. 32 s. (bi)

Peter Seeberg:

En forårsdag i stenalderen. Fra morgen til aften.

■ Billedbog om børns hverdagsliv i ertebølletid. Meget fin bog som får fortalt en masse uden at docere. *Oplæsning på førskoleniveau. Selvlæsning fra 2. kl.*

Gyldendal 1996. 28 s. Illustrationer: Ursula Seeberg. (bi)

Pædagogisk tilrettelagt skønlitteratur

Lena Eilstrup:

Kronhjortens stamme, bd. 1-10.

1. Spurv og Lille Bjørn. 2. Spurv hund. 3. Lille Bjørn farer vild. 4. Spurv møder uhyret. 5. Lille Bjørns store fangst. 6. Spurv redder Vildkat. 7. Lille Bjørn på jagt. 8. Spurvs ildebrand. 9. Lille Bjørn og Kronhjort. 10. Spurv og Lille Bjørn på flugt.

■ Om to børns liv og opvækst på en boplads for 7000 år siden. Spændende og realistisk fortalt. Dog enkelte arkæologiske unøjagtigheder. *Selvlæsning fra 3. kl. Eignet til svage læsere.*

Alrune 1993-95. Hvert bind 48 s. ill.

Peter Kildenefeldt og Knud Andersen:

Da Ask blev jæger. En bog om livet i jægerstenalderen.

■ Fortælling om dagligliv og levevilkår for lille familiegruppe i ertebølletid, suppleret med faglig del om teknik og kultur. Rigt illustreret med sort-hvide fotos fra Lejre Forsøgscenter. Også i videoversion. *Emnearbejde fra 2. kl., selvlæsning fra 3. kl.*

Haase 1992. 71 s. ill. Fotos: Djunior Svane.

Læsepædagogisk tilrettelagt skønlitteratur

Jørgen Frost:

Vi leger stenalder. Lejrturen 3.

Henrik har hjemme. Lejrturen 4.

■ Børn på lejrskole arbejder med stenalderaktiviteter og har småkonflikter.

Gyldendal 1982. (Helhedslæsning 2) 22 s. hhv. 18 s. ill.

Charles Jackson:

Hule-drengen. (Åløkkens læseserie D10: Lette ungdomsbøger.)

■ To unge mennesker på farefuld rejse i en fjern jægerstenalder. Spændende men fyldt med anakronismer. *Selvlæsning fra 7. kl.*

Åløkke 1990. 125 s. ill.

Egentlig skønlitteratur

Rolf Gjedsted:

Solgodens offer.

■ Fredelig ertebølleboplads overfalder af bronzealderstamme(!). Fire unge fra bopladsen drager ud for at befri deres frænder. God skildring af livet på bopladsen og spændende fortælling om rejsen og om ung kærlighed. *Selvlæsning fra 6. kl.*

Gyldendal 1993. 164 s.

Ole Grøn og Vidar Pedersen:

Månetræsfolket.

■ En jægerstamme flytter til sin sommerboplads. Overbevisende skildring af pubertetsdrengen Lille Rævs udvikling og af det lille samfunds liv og konflikter. Inspiration fra amerikanske indianere. Velskrevet og troværdig på alle planer. *Selvlæsning fra 6. kl.*

Tiderne skifter 1997. 149 s.

Karl Nielsen:

Ravn og Snerle.

■ Jylland i ertebølletid. To unge elskende flygter. Efter mange trængsler vender de hjem igen og alt ender godt. Let læst roman om (nutidig?) kærlighed og seksualitet i oldtiden. *Selvlæsning fra 6. kl.*

Sommer & Sørensen 1992. 142 s.

Andre undervisningsmidler

Levende billeder

Wagn Bennebalde:

Vi graver i fortiden.

■ Om Vedbækfundene: gravpladser fra ertebølletid.

Statens Filmcentral 1977. 26 min. 16mm film.

Bo Ethelberg:

En sjælden grav fra jægerstenalderen.

■ Fra 5. kl.

Ethelberg Film 1992. 18 min. (91.151)

Peter Kildenefeldt:

Den lille jæger.

■ Filmudgaven af "Da Ask blev jæger". Fra 2. kl.

Biologisk Samling 1991. 21 min. video. (91.151)

Nationalmuseets Videomagasin Nr. 2:

Flintefund ved Sølbjerg. Flintehugning i praksis.

■ Om en 14.000 år gammel rendsyrrægerboplads på Lolland hvor kun flinten er bevaret. Demonstration af flinthugningsteknikkens udvikling siden rendsyrrægerens tid. Fra 5. kl.

Nationalmuseet maj 1995. 8 + 8 min. video. (06.6)

Carl Otto Petersen:

Stenalderen.

■ Nyeste viden – for 40 år siden.

Statens Filmcentral 1958. 14 min. 16mm film.

Ulla Rønnow:

På sporet af den første dansker. Om fund, forskning og forhistorie (Danskernes historie, 1).

■ Suppleres af bog med samme titel. Fra 5. kl.

Munksgaard/DR Video 1994. 36 min. Video. (91.151)

Ulla Rønnow:

De døde fortæller historie. Om livet ved Vedbækfjord og om fundet af et moselig fra førromersk jernalder (Danskernes historie, 2).

■ Suppleres af bog med samme titel. Fra 5. kl.

Munksgaard/DR Video 1994. 37 min. video. (91.157 Vedbæk)

Vibeke og Søren Skou:

Redskaber af sten.

■ Demonstration af flintsmedens tekniske kunnen, om flintredskaber og deres brug. Fra 3. kl.

SVS Video Production 1988. 20 min. Video. (91.151)

Musik

Cajsa S. Lund (producer):

Fornordiska klanger.

■ CD med 41 prøver på lydredskaber fra hele oldtiden, heraf nogle fra jægerstenalderen.

Musica Sveciae MSCD 101. 1991.

Internet

www.natmus.dk og www.lejre-center.dk o.s.v.